

Svenska staten, svenska politiker, svensk fack, LRF, hela den svenska administrationens egen jätte skandal – det är du som betalar med sämre hälsa och pengar!

http://www.entreprenor.se/entreprenorer/nar-etanol-jesus-kom-till-byn_142693.html

Det skulle bli Norrlands nya guld, eller rättare sagt olja. Efter vattenkraft, gruvnäring och träindustri skulle de stora skogarna i norra Sverige utgöra basen i tillverkningen av framtidens bränsle – etanol. Den drömmen kostade de tre kommunerna Skellefteå, Umeå och Örnsköldsvik 1,4 miljarder kronor. Det betalar skattebetalarna fortfarande dyrt för.

200 000 träffar – det får den som gör en sökning på energiföretaget Sakab på Google. Högt upp i listan kommer Sekab:s egen hemsida som står med rubriken ”Sveriges ledande aktör inom etanol, kemi, drivmedel och cleantech.” På den engelskspråkiga hemsidan utnämner sig företaget till Europas ledande aktör på området.

Men det finns även ett annat område där Sekab ligger i frontlinjen – i konsten att vara ett av landets i särklass dyraste kommunala projekt. Hittills har satsningen på framställningen av etanol kostat de tre norrländska kommunerna Skellefteå, Umeå och Örnsköldsvik nära 1,4 miljarder kronor i investerade skattemedel.

Ordet ”investering” definieras i ordböckerna som ”en kapitalinsats som förväntas leda till framtida avkastning. Avkastningen kan antingen komma i form av ökade intäkter eller i form av minskade kostnader.”

Hittills har de investerade skattemiljarderna i princip inte gett någonting tillbaka. Den avkastning som ordboken talar om har varken gett intäkter eller minskade kostnader. Tvärtom drabbar satsningen nu med full kraft kommuninvånarna när skattemedel fortsätter att läcka ut till det havererade etanolprojektet.

Tidningen Entreprenör har tidigare rapporterat om hur kommuner i sin iver att utveckla bygden, skapa arbetstillfällen och ”sätta orten på kartan” satsar stora belopp i mer eller mindre genomtänkta och ofta uselt skötta projekt. (Nr. 10 2010) Alla dessa affärer bleknar i jämförelse med Sekab-skadalen, som måste vara alla dåliga kommunala affärers moder.

Låt oss ta det från början; **För vad hände egentligen när Etanol-Jesus kom till byn?**

Tanken var i och för sig inte ny. Redan i början av seklet tillverkades etanol i Örnsköldsvik, men det var som ett alternativt fordonsbränsle som intresset för etanol sakta men säkert ökat. Sedan 1994, när den första Etanolmacken invigdes, har det varit möjligt att köra på etanol i Sverige och ett stycke in på 2000-talet var förväntningarna på etanol som ett framtida bränsle, för att minska oljeberoendet, stora. Visserligen var utvecklingen av etanolbränsleindustrin ännu i sin linda, men på de flesta håll i världen, i Kina, inom EU och i USA fanns ambitionen på att vara med och utveckla det som skulle kunna bli den nya energikällan för världens fordonsflottor. Så också i Örnsköldsvik.

Där verkade **Per Carstedt**, bilhandlarsonen som varit i Brasilien och sett möjligheterna. Nu var det dock inte sockerrörsodlingar han såg framför sig, utan de cellulosa-rika norrländska skogarna.

I Örnsköldsvik fanns även Etanolföretaget Sekab med anor sedan början av 1900-talet. Sedan 1986 tillverkades och levererades etanolbränsle till bland annat lokaltrafiken i Stockholm. Företaget bedrev också forskning och utveckling av etanol som fordonsbränsle.

Sekab ägdes av Domsjö fabriker och Akzo Nobel, två ägare som ville kliva av etanoltåget. Företaget var kort sagt ute till försäljning och det var nu som Per Carstedt på allvar kliver in i handlingen.

I mars 2005 får Sekab nya ägare: de tre kommunala energibolagen Skellefteå Kraft, Umeå Energi och Örnsköldsviks Energi tillsammans med en grupp privata finansiärer.

Hur diskussionerna gick och planerna lades upp när skattebetalarna i de tre norrländskommunerna, genom sina respektive energibolag blev ägare till etanolföretaget, är inte klarlagt. Per Carstedts karisma och förmåga att sälja in den idé som nu växte sig allt större är omvittnad. Själva grundidén var god och låg i tiden – att producera miljövänligt etanolbränsle med den råvara som finns i överflöd i Sverige, cellulosa, utvunnen ur de norrländska skogarna. Miljöutveckling, spetsteknologi och hägrande arbetstillfällen både längs kusten och i Norrlands inland blev en frestelse som politikerna inte kunde motstå. Kommunernas kostnad för detta första, ödesdigra steg är inte offentlig. Men tidningarna Norra Västerbotten, Västerbottens Kuriren och Örnsköldsviks Allehanda har kommit fram till att Skellefteå Kraft troligen betalade 63,2 miljoner, Örnsköldsviks Energi 70 miljoner och Umeå Energi 15 miljoner kronor för Sekab.

Nu var grunden lagd. Med Per Carstedt som nytilträd vd började omedelbart storstilade planer ta form. Rivstarten i arbetet är inte förvånande. Redan året innan, 2004, hade Per Carstedt nominerats till Årets lobbyist av PR- och lobbyföretaget Westander i Stockholm. Det var dock en föga hedrande nominering eftersom Westander menade att ”Carstedt är ett varnande exempel på att ett engagerat lobbyarbete kan besegra både starka sakargument och enig expertis.” Orsaken var att Per Carstedt lyckats förmå Miljöpartiet att driva igenom kravet på att alla bensinstationer i Sverige måste sälja etanolbränsle. Den så kallade pumplagen, som bland andra Naturskyddsföreningen dömt ut som kontraproduktiv, blev ett hårt slag framför allt för mindre bensinmackar som nu tvingades till dyra investeringar.

Per Carstedt blev inte årets lobbyist, men det idoga lobbandet för etanol kunde nu fortsätta från en solid plattform, vilande på kommunala pengar.

Men det fanns ett problem, tillgången på råvara. Trots årtal av forskning och utveckling vid Sekabs egen anläggning i Örnsköldsvik, var ett genombrott i processen att omvandla cellulosa till etanol långt borta. I väntan på att den tekniken skulle bli klar riktades blickarna från de egna barrskogarna, mot utomlandet. Det var på sockerrörsplantage och majsodlingar i södra Europa, Afrika och Brasilien som tillgången på råvaror fanns.

Följaktligen kuskade ledningen för Sekab världen runt i jakt på leverantörer. Samtidigt gick försäljningen av etanol i Sverige allt bättre. Råvaran importeras i första hand från Brasilien, som under en period exporterar tio procent av sin etanolproduktion till Sverige. Den förädlades bland annat hos Sekab i Örnsköldsvik och såldes sedan runt om i Sverige.

Fortfarande kräver dock verksamheten stora investeringar. I slutet av 2006 lade Skellefteå Kraft och Örnsköldsvik Energi in sammanlagt 170 miljoner kronor i Sekab – pengar som i huvudsak finansierar den internationella expansionen, bland annat med en fabrik i Polen som skulle utvinna etanol ur jordbruksprodukter, främst majs. Det är alltså just den typ av fabrik som utlovats till norrland, med enda skillnaden att den skulle förädla cellulosa till etanol. Men som bekant – tekniken för det var inte färdig.

Nu började det hända saker på många olika håll i världen. I Tanzania satsas miljoner på markköp, förberedelse för odling och byggandet av en etanolanläggning. I Mocambique spenderades stora summor på inköp av konsulter för att förbereda en etanolproduktion. Samma sak i Ghana och Togo, stora summor betalas ut för att utreda möjligheterna att starta produktion. Sammantaget rör det sig om en bra bit över 100 miljoner kronor i svenska skattemedel.

I Ungern är planerna än mer fantasieggande. Fyra fabriker ska startas och bedriva storskalig etanolproduktion. Mark köps in, bygglov införskaffa och miljötillstånd likaså. Men plötsligt rinner allt ut i sanden och av planerna blir intet. Fram till i dag har de storstilade fabriker i Ungern kostat 85 miljoner skattekröner – utan något som helst resultat.

Sammantaget investerades hundratals miljoner kronor av kommunala skattemedel i två, kanske tre olika världsdelar. Det är alltså fullt drag under etanolgaloscherna men, återigen, det var ju inte i Tanzania, Togo och Ungern det skulle vara drag utan i Lycksele, Umeå, Örnsköldsvik och andra orter längs den svenska norrlandskusten.

Ännu har ingen på allvar ifrågasatt vad som pågår och varför det hela tiden behövs nya pengar. Men då inträffar Sekabs eget nine-eleven.

Den 11 september 2007 hölls ett styrelsemöte där såväl kommunledningarna i de tre kommunerna som representanter för de tre energibolagen var närvarande. Vid mötet fick de närvarande politikerna för första gången information om de vidlyftiga internationella investeringarna. Det påstår åtminstone politikerna och ansvariga cheferna i energibolagen när skuldfrågan ska redas ut.

Argumentationen från Sekab är densamma som tidigare: Det går ju så tungt med forskningen och utvecklingen av etanol ur cellulosa så i väntan på ett genombrott och så engagerar vi oss internationellt.

Chockverkan är omedelbar. Inga pengar får investeras utomlands, det bryter mot kommunallagen och det vet alla närvarande politiker.

Bromsarna slår till. Vd och styrelseordförande i Skellefteå Kraft får sparken.

Det stoppar dock inte den skur av kritiska frågor som riktas mot hur hela projektet hanterats och framför allt; det stoppar inte det fortsatta utflödet av pengar. Ännu idag, fyra år efter det ödesdigra mötet, kostar upprensningen av Sekab-affären, som den kallas sedan dess, stora summor kommunala skattemedel. Dess går till att rädda ”redan gjorda investeringar”, men det handlar också om avskrivningar av infrastruktur, mark, tillstånd och fabriksbyggnader som skrivs ner till en bråkdel av det ursprungliga värdet. Bland annat säljs alla investeringar som gjorts i Afrika till Per Carstedt för en krona. Enda hållhaken är att om satsningarna någonsin ger några vinster så ska en del av pengarna betalas tillbaka.

Så sent som den 6 maj i år hade tidningen Norra Västerbotten en rubrik i krigsstil som väl sammanfattar stämningen; ”Härvan tar aldrig slut”.

Hur kunde detta hända?

Det är naturligtvis den givna frågan som de senaste åren surrat i media, bloggar, i den politiska debatten och bland dem som än en gång sitter med Svarte Petter – skattebetalarna i de tre kommunerna.

Till viss del beror skandalen på utomstående faktorer. När visionären på Sekab ökade farten utomlands, med fokus på etanolproduktion av majs och sockerrör, startade plötsligt en internationell debatt om att det var livsmedel som användes för att tillverka fordonsbränsle. Det gjorde att etanolförsäljningen rasade och den dyrt importerade råvaran måste säljas billigt. Alla möjligheter till den avkastning som förutspåts försvann.

Men den verkliga kraftkällan var Per Carstedt – Mr Etanol eller Mr Biofuel kallad när affärerna rullade på som bäst. Etanol-Jesus när affärerna knakade i fogarna. Han var PR-geniet som hade politikernas öra, som var rådgivare åt Maud Olofsson och ledamot i Globaliseringsrådet. På en och samma gång expert, visionär och resande i etanol – framtidens energi.

Ombord på den resan klev även tre kommunledningarna med tre kommunala bolag, lockade av utsikterna till teknikutveckling, arbetstillfällen och vinster i både reda pengar och miljö. Bredvilligheten att öppna kistan med skattepengar var stor. Var de förda bakom ljuset, som de själva hävdar? Kanske, kanske inte.

Här visar i alla fall Sekab-affären stora likheter med andra högtflygande kommunala affärer som Tidningen Entreprenör tidigare rapporterat om, bland annat flera stora arenabyggen. Logiken är den samma; en i grunden god idé tillåts växa okontrollerat och oavsett om den är insåld till kommunen av en utomstående entreprenör eller om den fötts i kommunhuset. Projektet blir snart större än sig självt och den egna kommunen, kontrollfunktionerna upphör och de ekonomiska ramarna sprängs om och om igen. Snart sitter kommunen i en rävsax; att avbryta satsningen kostar minst lika mycket som att slutföra den. Nya pengar måste kastas in för att rädda redan investerade skattemedel. Ursäkten brukar sedan handla om att

informationen varit dålig och att de politiker som bär det yttersta ansvaret inte hade koll på hur projektet utvecklade sig.

Men argumenten ekar ihåligt. Landets kommunpolitiker har enligt kommunallagen en så kallad uppsiktsplikt. Det innebär att kommunstyrelsen ska ha uppsikt över nämnder och kommunala bolag, bland annat hur förmögenhetsförvaltningen sker och att ekonomiska medel används ändamålsenligt.

Politikerna i de tre kommunerna Skellefteå, Umeå och Örnsköldsvik borde inte ha haft några större problem att utföra sin uppsiktsplikt. Redan 2005 fanns uppgifter i Sekabs årsredovisning om utvecklingen i Polen. I lokal media har det skrivits om verksamheten i Afrika och långt före det ödesdigra mötet den 11 september 2007.

Att ingen politiker är tvingad att läsa sin lokal tidning, ett argument som ingått i försvarstalen, må så vara. Men att ägna en stund åt årsredovisningen för det företag där man valt att satsa hundratals miljoner kronor av de egna väljarna skattepengar – det borde ingå i en politikers uppdrag. Ytterst är det just det saken gäller, varsamheten om de allmänna medel politikerna förvaltar.

Hitills har Sekab-affären kostat några vd:ar, styrelseordföranden och några styrelseledamöter jobbet. Politikerna i kommunstyrelserna däremot sitter kvar. De har klarat sig genom att envist hävda att de före den 11 september 2007 inte visste något om etanolaffärerna och att de sedan gjort allt vad de kunnat för att reparera skadan.

Men fortfarande är många frågor obesvarade: Vart har pengarna egentligen tagit vägen? Varför har den svenska etanolutvecklingen ännu inte kommit upp i en kommersiellt bärande nivå? Vem bär ansvaret för att tre norrlandskommuner investerat 1,4 miljarder kronor på något som i princip inte gett en enda krona tillbaka?

I väntan på svaren står de kvar, alla de cellulosa-rika tallar och granar som skulle skapa etanolundret i Norrland.

Fotnot: Tidningen Entreprenör har sökt Per Carstedt, initiativtagaren och eldsjälens bakom etanolsatsningen, men utan framgång. Enligt uppgift är han numera bosatt utomlands.

Anders Carlsson

Anders.Carlsson@svensktnaringsliv.se

+46 70 733 24 16

SEKAB LEVER VIDARE

Medan politikerna i Skellefteå, Umeå och Örnsköldsvik nu gör sitt bästa för att reparera de ekonomiska skadorna, undvika lagsökning och framför allt, hoppas på att ett glömskans vänliga skimmer ska lägga sig över skandalen, strävar företaget Sekab vidare.

På hemsidans beskrivning av företagets historia nämns ingenting om de katastrofala felsatsningarna under åren från 2005 och framåt. Den vidlyftiga internationella epoken sammanfattas med meningen: ”2007 – Sekab expanderar sin verksamhet utanför Sverige.”

Den svenska delen av etanolföretaget går relativt bra och bolaget har 111 anställda, något fler än 2005 när expansionen började. I Örnsköldsvik fortsätter både forskning och produktion av E85 och ED95, som är utvecklat för modifierade dieselmotorer och där 95 procent av drivmedlet är bioetanol.

Men spöken från de storslagna åren gör sig fortfarande påminda. Främst är det delägarskapet om 49 procent i Bioagra, alltså fabriken i Polen som tillverkar etanol och djurfoder. De ihärdiga försöken att sälja andelen har misslyckats och förlusterna i Polen, nu senast 34 miljoner kronor för årets första åtta månader, drar ner resultatet för hela företaget.

VAD ÄR ETANOL?

Etanol är en alkohol med en mängd olika användningsområden, bland annat som fordonsbränsle.

Den Etanol som används som drivmedel är så kallad bioetanol och framställs genom jäsning av biomassa från vete, avfall från skogs- och massaindustri, rester från vintillverkning, sockerrör, sockerbetor eller majs.

Etanol till drivmedel tillverkas i Brasilien främst från sockerrör, i USA från majs och i Europa från sockerbetor eller spannmål. I Sverige är spannmål den råvara som av tekniska och ekonomiska skäl är mest aktuell att utnyttja. Etanol kan också tillverkas från cellulosahaltiga råvaror som ved och halm. Cellulosan måste då först spjälkas i lättjäsbara beståndsdelar. Etanol innehåller inte svavel eller cykliska kolväten, till exempel bensen. Inget sot bildas i en etanolmotor. Den allra största andelen, cirka 90 procent, av de oförbrända ämnena är dock ren etanol som även finns med i det naturliga kretsloppet och därför i dessa sammanhang är försumbart. Det innebär att utsläppet av växthusgaser reduceras kraftigt jämfört med om bensen eller diesel används.

I Sverige är E85, ett bränsle som består av 85 procent etanol blandat med 15 procent 95-oktanig bensen. Bensinen blandas i etanolen för att ge bra egenskaper vid start i kallt klimat.